

Paks vobiscum?

- összefoglaló -

A paksi atomerőmű tervezett bővítéséről rendezett konferenciát az ELTE Humánökológia Szak 2013 december 13-án a Párbeszéd Házában, Sólyom László elnökletével. A tanácskozás előadói a jogász, a közgazdász, a teológus, az energiapolitikus, a külpolitikai illetve környezetgazdálkodási szakember szempontjai szerint vizsgálták minden idők legdrágább magyarországi beruházásának várható hatásait, költségeit és szükségességét.¹

Az elhangzottakat az alábbiakban foglalhatjuk össze.

1. A beruházás nagyságrendje és az atomerőművek jelentős környezeti kockázata – amit újabban a fukushimai katasztrófa és annak máig beláthatatlan következményei bizonyítanak – indokolják, hogy az ezzel kapcsolatos döntést széleskörű társadalmi és tudományos vita előzze meg. Ennek elemi feltétele, hogy a vállalkozás megítélése szempontjából perdöntő, közérdekű adatok hozzáférhetővé váljanak.

2. Az országgyűlés 2009-ben elvi hozzájárulását az atomerőmű bővítésének előkészítéséhez adta. Az előkészítés mindenekelőtt a tervek gazdaságossági, nemzetbiztonsági stb. szempontból történő alapos vizsgálatát jelenti, továbbá a közvélemény tájékoztatását és figyelembe vételét. E nélkül súlyos felelőtlenség, a megfelelő jogi alapok nélkül pedig törvénytörő minden állami kötelezettség-vállalás a megvalósításra nézve.

3. Az úgynevezett fejlett országokban ma már alig épülnek atomerőművek. A kormányok és a közvélemény elutasító magatartását részben a rendkívüli finanszírozási igények, részben a nukleáris balesetek kezelhetetlensége okozza. A leállított atomerőművek és elhasznált fűtőelemek sugárzása több tízezer éven keresztül veszélyezteti a földi életet. Sokan úgy tartják, hogy ez a felelősség a jövő nemzedékekkel szemben vállalhatatlan. Rövid távon pedig nem csak az ország energiabiztonságát, de lakóinak életét is a legnagyobb mértékben veszélyezteti, ha az áramtermelés fele egyetlen létesítményben összpontosul, amely háborús helyzetben vagy terrorcselekményekkel szemben különösen sebezhető, sérülése pedig atomtámadással egyenértékű katasztrófát okozhat.

4. Az atomenergia korántsem olcsó. Az erőmű létesítésének költségei a lehetséges energetikai beruházások közül éppenséggel a legmagasabbak – olcsónak csak az erőmű „leírása” után (amikor létesítés költségei már kamatostul megtérültek) előállított áram mondható. A paksi bővítés mintegy 3000 milliárd forintra tervezett költségeinek gazdaságos megtérülése csak a mai európai energiaáraknál több mint kétszerte magasabb árszint mellett lehetséges. Ilyen beruházásra üzleti befektető csak állami garancia mellett vállalkozik. A fogyasztót ugyancsak jelentős ártámogatásban kellene részesíteni, mivel a létesítés időszakában a beruházás költségei ugrásszerűen megemelik az áram árát. Ez a kettős teher azonban veszélyeztetné a költségvetés nehezen elért egyensúlyát.

¹ Előadók: Béres Tamás (Evangélikus Hittudományi Egyetem), Deák András György (Külügyi Intézet), Feiler József (REC), Felsmann Balázs (Corvinus Egyetem), Fülöp Sándor (a jövő nemzedékek volt országgyűlési biztosa), Kaderják Péter (Corvinus Egyetem), Munkácsy Béla (ELTE), Perger András (Energia Klub). Az előadások összefoglalója a www.humanokologia.tatk.elte.hu honlapon lesz rövidesen olvasható.

5. A beruházás kivételes nagyságrendje miatt atomerőmű építésnél a szükséges tőke költségét tartják a legkényesebb tényezőnek. Magyarországon az OECD prognózisa szerint az erőmű-építés várható fajlagos költségei a régióban a legmagasabbak, ugyanakkor - a magyarországi befektetések kockázatainak kedvezőtlen megítélése miatt - a pénzüpi felár is a mi esetünkben volna a legmagasabb. Ezek a számítások nem támasztják alá, hogy ha a közép-kelet európai térségben új atomerőmű épül, azt Magyarországra telepítsék. (Egyedül a pénzüpi kockázati felár évente 81md Ft-al tenné drágábbá a magyar beruházást pl. egy cseh alternatívánál.)

6. Világszerte megfigyelhető, hogy az új atomerőművek a régieknél minden esetben drágábban épülnek. Ennek oka elsősorban a szigorodó biztonsági követelményekben rejlik. Ugyanakkor a gáz-, nap- és szél erőművek létesítési költségei folyamatosan csökkennek. A megújuló forrásokra támaszkodó energiatermelés hatékonyságának és világpiaci részesedésének gyors növekedését a jövőben is biztosítja, hogy a kutatási-fejlesztési források legnagyobb része ma már a „zöld” szektorba áramlik. Lemaradásunk ezen a téren a jövőre nézve szomorú következményekkel járhat, ha az energetikai fejlesztések fedezetét felemészti a paksi építkezés.

7. Ha a tervezett erőművet orosz beruházó építené is, a vállalkozás meghitelezett költségeit a kamatos kamatokkal, valamint a pénzügyi és kivitelezői kockázatok egy jelentős részét a megrendelőnek, azaz a magyar államnak kell viselnie. Eltekintve attól a hatalmas tehertől, amelyet ez a magyar költségvetésre ró évtizedeken át, nemzetbiztonsági szempontból is kifogásolható az ország energetikai és gazdasági kiszolgáltatása egyetlen külhatalomnak. Míg az Oroszországból érkező kőolaj és a földgáz szükség esetén elvben legalább kiváltható más forrásokkal, az atomerőmű esetében függőségünk a technológia tulajdonosától maradéktalan. Az orosz partner együttműködése minden téren nélkülözhetetlenné és pótolhatatlanná válik, a nyersanyagellátástól a szervizelésen és hibaelhárításon át a kiégett fűtőelemek elszállításáig.

8. A széndioxid kibocsátás csökkentésére vállalt kötelezettségeinek Magyarország új atomerőmű üzembe helyezése nélkül is eleget tehet. Politikai akarat kérdése, hogy a dekarbonizáció lehetséges útjai közül melyiket válasszuk. Több alternatív forgatókönyv a megoldást a jelenleg legdinamikusabban fejlődő terület, a megújuló források gyors bővítésében látja, kiegészítve ezt az igen jó hatásfokú kapcsolt hő+áramtermelő gázerőművekkel (amelyek fejlesztésére alkalmat adna az elavult hazai hagyományos erőművek elodázhatatlan felújítása). Sajnos, Magyarország a nap- szél-, geotermikus és biomassza-erőművek terén messze elmaradt az Európai Unió átlagától, és a kedvező hazai adottságok mindaddig kiaknázatlanok.

9. Az energiapolitika legvitatottabb kérdése a várható energiaigény, ezen belül az elektromos áramigény megítélése. A különféle prognózisok összevetése alapján valószínűsíthető, hogy belátható időtávon belül az áramigény lényegesen nem változik, mert az ésszerű takarékoságban rejlő tartalékokat ellensúlyozni fogja az elektromosság térhódítása más energianemek rovására, különösen a közlekedésben. Az igények változatlan színvonalú kielégítése azonban alacsonyabb termelési volumen mellett is lehetséges lesz, amennyiben az áramszállítás, rendszer-szabályozás és a felhasználás (pl. épület-energetika) terén következetesen élünk a hatékonyság javításának kínálkozó lehetőségeivel. Ez mindenesetre olcsóbb és környezetkímélőbb megoldás volna, költségfedezetét azonban elviszi az atomerőmű építése.

10. Az Európai Unió jelentős lépéseket tett a fenntartható energiagazdálkodás felé vezető úton, ami mellett Magyarország eddig csak szóban kötelezte el magát. Az átállás a megújuló forrásokra, a hálózatok korszerűsítése, a kötöttpályás tömegközlekedés rekonstrukciója, az épület-energetikai fejlesztések, energiatakarékos termékek és szolgáltatások támogatása stb. jelentős állami szerepvállalást igényelnek. A környezetkímélő életmód elterjedése azonban – valamint a környezetbarát törekvések sikere a politikában – elképzelhetetlen a közgondolkodás átalakulása nélkül. Az örömtelen pazarlás rendszerét, a pazarlásra ösztönző, majd azt kiszolgáló gazdasági-politikai intézményeket lassan mindenütt felváltja az emberhez méltó élet kulturális és természeti feltételeit védő szemlélet, amely az élet minőségét többé nem a javak mennyiségével méri. Ezt a lassan, de megállíthatatlanul zajló változást számításba kell vennie és ösztönöznie kell a korszerű energia- és környezetpolitikának.

A konferencia résztvevői nagyra értékelték a BME Nukleáris Technikai Intézet vezetőjének mint az atomerőmű építés mellett elkötelezett szakember-csoport képviselőjének a tanácskozáson kinyilvánított készségét a párbeszédre. Ezért a Magyar Tudományos Akadémia elnökéhez fordulnak, kérve, hogy a tudós testület biztosítson semleges fórumot a nyilvános vitához, melynek tárgya a lehető legnagyobb mértékben érinti a nemzet jövőjét.

Kapcsolat: Lányi András land@tatk.elte.hu